

Ioan Botezătorul este o figură centrală a Noului Testament, deși rolul său se sfârșește aparent repede. Dar nu este vorba despre întinderea temporală a prezenței unui personaj din viață, din literatură, din istorie, ci de vastitatea și profunzimea acestui timp. Ioan a fost cel care l-a vestit pe Mesia și a propovăduit venirea sa în viața și conștiința oamenilor. Este cel care a vestit schimbarea. A mentalităților, a credinței, a spiritului. Ioan este un simbol, înainte de a fi ultimul proroc. Peste evenimentele care sunt descrise în cele patru evanghelii, trebuie să căutăm ce mesaj aduce el. Expresia „cel ce strigă în pustie” spune multe despre superficialitatea și graba în care trăiește omenirea și poate și despre firul de speranță că, totuși, va veni acel moment în care suflarea umană se va trezi din lungul somn și va auzi glasul „celui ce vorbește în pustie”.

Ioan se naște ca fiu al lui Zaharia, un preot care a trăit în vremea tetrarhului Irod Antipa, din Iudeea. Mergând pe firul istoriei cunoscute, dar și pe cel al relatărilor mai mult sau mai puțin acceptate de istorici, pentru a înțelege cadrul general în care s-au petrecut evenimentele din acel început de mileniu 1 al „erei noastre” (sau „înainte și după Christos”), trebuie să descriem pe scurt tabloul acelor ani. Între anii 1005 î.Hr și 971 d.Hr, regatul Iudeii și al Israelului a fost condus de legendarul rege David, cel care, crezând cu tărie în Dumnezeu unic, l-a învins pe Goliat. Vremurile erau tulburi și dure, aproape sălbatic. Omoruri, adultere, crime care azi ne cutremură, copii care îșiucid părinții pentru obținerea puterii, părinți care îșiucid pruncii sau fiii deveniți adulți, pentru a-și păstra pozițiile ierarhice, toate se petreceau cu o detașare care înfioară. Nici David nu a făcut excepție, motiv pentru care Dumnezeu îl împiedică să construiască templul la care visa. Cu toate acestea, el este venerat ca fiind strămoșul lui Mesia. (Biblia și Coranul îl menționează, accentuând că Iisus este descendent al liniei care pornește din David).

Desigur, trebuie să spunem că evreii așteptau un urmaș al lui David, un „Mesia” eliberator de sub opresiunea ocupației străine la care au fost supuși de-a lungul timpului, dar și-l imaginau ca pe un războinic și conducător, iar Iisus contrazicea și ca înfățișare și prin ceea ce propovăduia, de aceea mulți l-au privit cu neîncredere și crucificarea sa alături de doi tâlhari de rând a întărit decepția unora. Solomon, regele înțelept, este cel care preia conducerea evreilor după David și cel care ar fi construit mult așteptatul templu sfânt al evreilor (care a fost distrus), deși Istoria este circumspectă asupra acestor date, chiar dacă unele cercetări arheologice din ultimii ani ar fi descoperit urme ale cetății sale și ale fundației Templului. Acele vremuri tulburi sunt descrise în amănunt în „Cartea întâi a regilor”, în Vechiul Testament. Biblia descrie regatul Iudeii ca fiind condus, alături de Samaria, de către acești înaintași, pe vremea „monarhiei unite”. Însă, după moartea lui Solomon cele două regate s-au despărțit. Biblia povestește pe larg suferințele poporului în robie, dezbinare, lupte, amintind nume cunoscute și recunoscute de istorie, Senaherib, Nabucodonosor, Cyrus ș.a.

Revenind la momentul nașterii lui Ioan, trebuie să precizăm că Iudeea era condusă de Irod cel Mare, cel care a fost consemnat ca fiind constructorul celui de al doilea Templu, dar și cel care a ordonat uciderea pruncilor sub doi ani, în urma unei profeții că dintre aceștia se va înălța cel care va deveni conducătorul evreilor. Trebuie să precizăm totuși că acest moment, descris în Evanghelia după Matei, se pare că nu este susținut de dovezi istorice. După moartea lui Irod cel Mare, împăratul roman Augustus a împărțit Iudeea între cei trei fii ai lui Irod.

Unul

dintre aceștia, Irod Antipa a fost tetrarh al Galileii și Pereirei și s-a căsătorit cu Irodiada, fosta soție a fratelui său vitreg, Filip, ceea ce i-a atras oprobriul evreilor, care priveau acest fapt ca pe un mare păcat și care a dus la finalul tragic al poveștii vieții lui Ioan. Trebuie spus că rolul său negativ în privința lui Ioan a fost accentuat și de faptul că a fost acela care l-a trimis pe Iisus procuratorului roman Pilat. (oare pentru că „așa era scris?”) Preotul Zaharia, viitorul tată al lui Ioan, era căsătorit cu Elisabeta, așa cum se descrie în Evanghelia după Luca.

Cei doi nu aveau copii și nici nu mai sperau să fie blagosloviți de Dumnezeu, căci Elisabeta era stearpă și destul de înaintată în vârstă (un amănunt des întâlnit în relatările biblice, pornind chiar de la Sara, soția patriarhului Avram). În timp ce Zaharia se afla în Templu, slujind „în rândul săptămânii sale”, un înger i s-a arătat „stând în picioare în dreapta altarului” (Luca, 1.12) și l-a anunțat că rugăciunile lui au fost ascultate și că va avea un fiu, căruia va trebui să-i spună Ioan. Zaharia s-a speriat la apariția îngerului, dar nici nu a crezut că este posibilă această minune venită la o vârstă înaintată, deși îngerul, Gabriel, i-a întărit cele spuse, arătându-i că acest fiu va fi neprihănit și va merge în fața Domnului, ca să „gătească Domnului un norod bine pregătit pentru El”. Pentru că Zaharia încă se îndoia, îngerul Gabriel i-a luat darul vorbirii, iar cei care așteptau afară slujba, au înțeles că el „avusese o vedenie”.

Elisabeta era însărcinată în șase luni când Fecioara Maria, anunțată de Gabriel că verișoara sa este însărcinată, a venit în casa ei, să o salute. În acel moment, „pruncul a săltat în pânțele de bucurie” (Luca, 1.43). La nașterea copilului, în satul Ain Karem, rudele și vecinii Elisabetei au venit să se bucure alături de ea și se așteptau ca pruncul să primească numele tatălui, după obicei, dar ea a insistat să-i pună numele de Ioan. În momentul în care Zaharia a confirmat, în scris, i s-a redat darul vorbirii. Ioan a „crescut și s-a întărit în duh”, ne spune mai departe Luca.

La vremea hotărâtă, el se izolează în pustie, pregătindu-se să „lumineze pe cei ce zac în întunericul și în umbra morții și să îndrepte picioarele pe calea păcii”. Se hrănea cu lăcuste și miere sălbatică, și se acoperea cu straie din păr aspru de cămilă. Mulți dintre evrei veneau la el să îl asculte cum propovăduiește, criticând exagerările, lipsa de cumpătate, păcatele de tot felul și, mai ales, păcatul cel mare comis de Irod Antipa, care trăia cu Irodiada, cumnata sa, care fusese soția fratelui său, Filip, dar în același timp nu se putea opri să-și arunce privirile pofticioase și asupra Salomeei, fiica Irodiadei.

Evangheliile ni-l descriu pe Ioan botezându-i pe evrei cu apă din Iordan și acesta era „botezul

pocăinței”, pentru iertarea păcatelor, dar repetând obsesiv că cel care va veni după el va fi Acela care va împlini planul lui Dumnezeu de a ridica păcatul Lumii și care va boteza nu cu apă, ci cu Duhul Sfânt. Ioan este solul care pregătește venirea lui Iisus, dar ne spune și că el este doar un pământean în timp ce Iisus vine din cer, purtând cuvintele (energia, Duhul?) Tatălui ceresc. În momentul în care Ioan îl zărește pe Iisus înaintând spre el, pentru a fi botezat, Evanghelia spune că „s-au deschis cerurile și Duhul Sfânt s-a pogorât ca un porumbel alb, iar de sus s-a auzit o voce care rostea Tu ești Fiul Meu prea iubit”. Criticile deosebit de aspre și agresive pe care Ioan i le adresa perechii Irod și Irodiada, îndemnând în același timp poporul la revoltă, au dus în cele din urmă la aruncarea lui în temniță.

Dar pentru Irodiada nu era de ajuns. Ea completează cu fiica sa, Salomeea, să îl ispitească pe Irod, amăgindu-l cu un dans lasciv, în timpul unui ospăț dat cu prilejul zilei sale de naștere, pentru deregătorii și conducătorii armatei. Irod, tulburat peste măsură de mișcările unduite ale tinerei, îi promite că-i va da orice i-ar cere și aceasta, la îndemnul mamei, îi cere capul lui Ioan. Deși îl întemnițase și fusese deranjat de toate câte Ioan le spusese despre el, Irod avea totuși o rețineră în a-l ucide, căci îl socotea un om „sfânt și neprihănit”, însă promisiunea fusese făcută în fața tuturor invitaților. Astfel, Ioan a fost decapitat, în temniță, de către un ostaș care s-a întors, cu capul Botezătorului așezat pe o tipsie.

Trupul său a fost ridicat de ucenicii lui și îngropat în localitatea Sebastia, care se află acum pe teritoriul Cisiordaniei. Se spune că împăratul Iulian Apostatul ar fi profanat mormântul și ar fi ars rămășițele, împrăștiind cenușa, din trupul Botezătorului rămânând numai un antebraț și palma. Capul ar fi fost îngropat în preajma casei Irodiadei, despre aceasta știind numai o femeie numită Ioana, soția unui slujbaş al Irodiadei.

Ioana, care mai târziu a fost sanctificată, a dezgropat capul și l-a dus, după cum afirmă tradiția bisericii, pe muntele Eleon, unde l-a îngropat într-un vas de lut. Astăzi se ridică acolo mănăstirea rusească „Sfântul Ioan Botezătorul”. Se spune că sfânta relicvă a fost descoperită de un monah pe nume Inochentie, care săpa un șanț pentru a ridica o biserică. El a păstrat capul cu toată grija, dar, apropiindu-se de moarte, l-a îngropat din nou, de teamă că va fi profanat după moartea sa. Destinul Botezătorului nu și-a scris ultimele pagini, căci capul său a fost aflat din nou, pe vremea împăraților Constantin și Elena, de către doi călugări veniți acolo, cărora Ioan li s-a arătat în vis de două ori, căci cei doi nu se învredniceau să-l caute.

În cele din urmă, monahii au săpat unde li se spusese și astfel capul a fost descoperit a doua oară, pus într-un sac din piele și cărat pe drumul lor. Sacul a ajuns în mâinile unui olar din Emesa, căruia Ioan i s-a arătat din nou în vis, spunându-i să ia sacul cu sine, pentru că cei doi nu-l meritau. Așa a și făcut olarul, care a avut tot respectul pentru Capul Sfântului. Înainte de moartea sa, l-a închis într-un sicriu și l-a dat surorii sale, cu porunca de a nu fi deschis decât atunci când Ioan va dori acest fapt și va da într-un fel de știre. În felul acesta, sicriul a trecut din generație în generație, până a ajuns la călugărul Eustatie care locuia într-o peșteră pe lângă localitatea Emesa.

Din păcate, acest călugăr nu avea o viață care să corespundă cu starea sa de sfințenie și spunea oamenilor că se înfăptuiesc minuni ca urmare a rugăciunilor sale, nu pentru că în peștera lui se odihnea capul Sfântului Ioan. La cererea credincioșilor nemulțumiți, Eustatie a fost izgonit. Dar, înainte de a pleca, el a reîngropat Capul. A treia aflare a Capului s-a petrecut tot dintr-o aparentă întâmplare. Arhimandritul Marcel visează într-o noapte că porțile mănăstirii sunt deschise. Afară din chillie, a văzut un râu și a auzit glasuri care strigau că se arată Capul Sfântului Ioan.

Aflând despre aceasta, episcopul Uranie a dispus să se facă săpături în peșteră și astfel s-a aflat, pentru a treia oară, Capul Sfântului Ioan, în anul 453, și a fost depus în biserica din cetatea Emesa, în Siria. Peregrinările nu au luat sfârșit. Căci, în vremurile în care iconoclaștii distrugeau sfinte semne, Capul a fost îngropat din nou, la Comani, și a rămas acolo până în timpul împărătesei Teodora, căreia i s-a arătat din nou în vis ce trebuie să facă. Astfel, Capul a ajuns la Constantinopol,

unde a rămas până ce, în anul 1204, în timpul marilor cruciade, a fost luat și dus în Franța, la Amiens, unde poate fi văzut și azi. Istoriile legate de peregrinările Capului Sfântului Ioan sunt însă diferite.

Există o altă versiune, cum că ar fi fost salvat și dus în Egipt, la Alexandria și abia de acolo apoi la Constantinopol și în cele din urmă în Franța, în provincia Poitou, dus de către regele Pippin al III-lea. Din trupul lui Ioan, după ce a fost profanat, a rămas numai antebrațul și palma, care au fost duse de către evanghelistul Luca, la Antiohia, cu mare cinstire, căci era mâna cu care fusese botezat Iisus. Când musulmanii au cucerit Antiohia, diaconul Iov a dus brațul la Calcedon, iar apoi, în anul 956, acesta a ajuns la Constantinopol. Câteva secole mai târziu, în 1263, în timpul cruciadelor, (așa cum scrie părintele Silviu Cluci), un os de la încheietură a fost dăruit unei mănăstiri din Franța. În anul 1453, Constantinopolul cade sub turci și sfintele moaște sunt depozitate în trezoreria acestora. Fiul lui Baiazid donează palma Cavalerilor Ordinului Sfântul Ioan din Rhodos, pentru a le câștiga bunăvoința, dar câțiva ani mai târziu, aceștia se retrag în Malta, luând relicva cu ei. Peregrinările rămășițelor sfinte continuă, căci Cavalerii sunt alungați din Malta, de către Napoleon cu mai mult de două secole mai târziu, dar acesta le permite să se plece cu mâna Sfântului Ioan. Lungul drum a continuat, moaștele ajungând la țarul Pavel I.

De aici au fost duse în Danemarca (pentru a fi ferite de acțiunile bolșevicilor, în 1917), de către mama ultimului țar. Și dăruite, înainte de a se stinge, Arhiepiscopului Antonie, conducătorul Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora. În anul 1932, acesta le dăruiește regelui Alexandru I al Iugoslaviei (căsătorit cu prințesa Maria, fiica regelui Ferdinand și a reginei Maria a României), pentru ajutorul acordat de către sârbi, refugiaților ruși. În sfârșit, după ce ajung, în taină, în 1941, la Mănăstirea Ostrog din Muntenegru, sunt mutate în biserica mănăstirii Cetinje din Muntenegru. Nici antebrațul Sfântului Ioan nu a avut parte de mai multă liniște. El a fost păstrat de un zaraf pe nume Petoakis, pentru că Sultanul Abdul Hamid a poruncit ca racla de aur în care se afla antebrațul, să fie topită. Zaraful a păstrat brațul care, câțiva ani mai târziu, a ajuns în posesia consilierului Prusiei, la Constantinopol, și mai apoi a fost dăruit mănăstirii Dionisiu din muntele Athos.

Ioan este ultimul proroc al Vechiului Testament. El a fost cel care a pregătit oamenii pentru primirea și înțelegerea lui Christos și este considerat cel mai mare sfânt creștin, alături de Fecioara Maria, căci este cel care l-a vestit pe Messia și i-a atins creștetul cu palma dreaptă, în timpul botezului. Pentru aceasta el este venerat de creștini și i se sărbătorește ziua sfântă de mai multe ori pe an: pe 23 septembrie se sărbătorește zămislirea lui. Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul este sărbătorită pe 24 iunie (Drăgaica sau Sânzienele), iar soborul este pe 7 ianuarie. Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul este pe 29 august, aceasta fiind și ultima sărbătoare trecută cu roșu înainte de sfârșirea anului bisericesc. Prima și a doua aflare a capului Sfântului Ioan Botezătorul este pe 24 februarie, iar cea de-a treia aflare a capului său este sărbătorită pe 25 mai. Iconografia creștină a ilustrat, de-a lungul veacurilor, multe momente din viața lui Ioan, dar și cele ce s-au întâmplat ulterior.

Și pictori renumiți l-au ilustrat în tablourile lor. Numim aici tabloul lui Leonardo Da Vinci, o imagine mult efeminată și înfrumusețată a Botezătorului. De altfel, se pare că este ultimul tablou al pictorului renescentist, terminat cu trei ani înainte de marea trecere. Dar și scena decapitării a fost redată pe pânză de mari artiști: Caravaggio, Giovanni Battista Tiepolo, Lucas Cranach cel Bătrân, Rembrandt etc. Sărbătoarea numelui de Ioan se produce pe 7 ianuarie, de Soborul Sfântului Ioan, imediat după botezul lui Iisus. „Sobor” înseamnă adunarea poporului în biserică, pentru ascultarea de slujbe care se țin pentru cinstirea și lauda marelui proroc.

În toate bisericile se țin aceste slujbe, dar mai ales în acea biserică de lângă râul Iordan, ridicată pe locul unde Domnul a fost botezat, apoi în locurile importante pe unde au călătorit moaștele sale. Catolicii sărbătoresc la 6 ianuarie Epifania, simbolizând anunțarea nașterii lui Hristos regilor magi, care i-au adus daruri, aur, smirnă și tămâie, iar ortodocșii celebrează botezul Mântuitorului în apele

Iordanului de către Sfântul Ioan Botezătorul. Numită teologic și Epifania, Teofania sau Arătarea Domnului, sărbătoarea amintește de momentul în care Iisus Hristos, la vârsta de 30 de ani, a fost botezat de Sfântul Ioan Botezătorul în râul Iordan. Ziua Sfântului Ioan este însoțită de obiceiuri și tradiții populare specifice fiecărei țări sau regiuni. În timpuri mai puțin moderne se ținea în această zi obiceiul „iordănitului”, din care s-a mai păstrat doar ospățul final, care încheie de fapt ciclul sărbătorilor de iarnă. Iordănitul femeilor avea un ritual strict, în care nevestele bătrâne le primeau în grupul lor pe cele mai tinere, le duceau la râu să le stropească și apoi făceau o masă comună.

Dar în unele ținuturi, tinerii care au luat agheasmă de la biserică, în ziua de Bobotează, în dimineața zilei de Sfântul Ioan merg la biserică și, după terminarea slujbei, stropesc fiecare om care iese, apoi îl urează. Oamenii „iordăniți” trebuie să-i răsplătească pe urători cu bani, cu care seara chefuiesc. Tradiția ne mai spune că, în dimineața zilei de Sfântul Ioan, fiecare om trebuie să se stropească cu agheasmă nouă, pentru a fi ferit de boli în decursul anului. Sfântul Ioan este protectorul copiilor mici. El este venerat și pentru că să se nască prunci sănătoși, fără diformități. Sărbătoarea de Sfântul Ioan este o zi de bucurie, în ciuda destinului său tragic și cine nu se veselește în această zi va fi trist tot timpul anului. Oamenii serbau această zi și pentru a cere protecția gospodăriilor, de foc și animale sălbatice. Tradiția spune că după „Sânt-Ion” se botează gerul, adică se înmoaie frigul și începe să se facă mai cald. De fapt, sărbătoarea Sfântului Ioan, încheie zilele de sărbători de iarnă.

Eugenia Duță

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*